

Przedsiębiorczość kobiet na tle rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w regionie podlaskim

Alina Szepelska

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Instytut
Przedsiębiorczości

e-mail: ala@fina.home.pl

DOI: 10.12846/j.em.2013.03.10

Streszczenie

Współcześnie klasyczne formy nawiązywania stosunku pracy nie gwarantują stabilizacji zatrudnienia. Turbulentna rzeczywistość i niepewność zatrudnienia skłaniają do poszukiwań nowych, alternatywnych rozwiązań. W procesie tym niezbędna jest jednak aktywność zwana przedsiębiorczością. Obecnie przejawem przedsiębiorczości indywidualnej jest samozatrudnienie. Udział kobiet wśród samozatrudnionych w Unii Europejskiej wynosi 30,6%, w Polsce osiąga poziom 34,3%. Powoli zmieniają się normy kulturowe, według których przedsiębiorczość ma formę męską. Mimo wzrostu samozatrudnienia kobiet w ciągu ostatnich lat, pozostaje jeszcze bardzo wiele do zrobienia w tej materii. Istotne jest, aby stworzyć warunki, w których aktywne kobiety przedsiębiorczynie będą mogły łatwiej rozwijać swoje firmy. Otoczenie przedsiębiorstw nie przyczynia się znacząco do rozwoju przedsiębiorczości i wskazuje na konieczną ingerencję władz lokalnych, aby poprawić i ułatwić działalność małych i średnich firm (MŚP) w regionie podlaskim.

Słowa kluczowe

przedsiębiorczość kobiet, samorząd terytorialny, samozatrudnienie

Wstęp

Współcześnie klasyczne formy nawiązywania stosunku pracy nie gwarantują stabilizacji zatrudnienia. Turbulentna rzeczywistość i niepewność zatrudnienia skłaniają

do poszukiwań nowych, alternatywnych rozwiązań. W procesie tym niezbędna jest aktywność, zwana przedsiębiorczością. Z terminem „przedsiębiorczość” kojarzone są takie określenia jak zmiana, czy dynamiczność. Powszechnie wyróżnia się przedsiębiorczość indywidualną, korporacyjną oraz rodzinną. Najpowszechniejszą formą postrzegania przedsiębiorczości jest utożsamianie jej z uruchamianiem i prowadzeniem podmiotu gospodarczego (Piasecki, 1998). Samozatrudnienie jako przejaw przedsiębiorczości indywidualnej jest kategorią socjologiczno-ekonomiczną, która łączy osobę przedsiębiorcy z firmą. Samozatrudnienie to miejsce pracy przedsiębiorcy, który prowadzi działalność na własny rachunek. Z punktu widzenia teorii przedsiębiorczości samozatrudniający jest przedsiębiorcą, natomiast z punktu widzenia rynku pracy samozatrudnienie stanowi alternatywną formę zatrudnienia.

Rozwój przedsiębiorczości indywidualnej obserwowany od 1989 roku w Polsce stanowi odpowiedź na nowe uwarunkowania gospodarcze rynku. Powstanie wolnego rynku zdeterminowało zmianę struktury podmiotów gospodarczych, a w szczególności modelu własności. W następstwie tych zdarzeń miał miejsce dynamiczny rozwój prywatnych podmiotów gospodarczych, szczególnie średnich i małych przedsiębiorstw. Według wstępnych szacunków GUS-u w Polsce w 2011 roku ponad 2,8 mln osób prowadziło działalność gospodarczą jako osoby fizyczne, w tym blisko 2/3 (w 69,8% czyli 1,97 mln osób) to osoby samozatrudnione (GUS, 2012). Udział samozatrudnionych w ogólnej liczbie mikrofirm jest tym wyższy, im młodszą grupę firm bierze się pod uwagę – stanowią oni 90% firm funkcjonujących do pierwszego roku działalności. Udział ten spada jednak wraz z wiekiem firmy, choć i tak wśród firm działających na rynku powyżej 5 lat samozatrudnieni stanowią większość (61%). Jedna czwarta mikrofirm funkcjonujących w Polsce to firmy z udziałem kobiet (762 tys.-27%), których liczba z roku na rok wzrasta. Warto zwrócić uwagę, że w Polsce prawie dwie trzecie (63%) kobiet pracujących najemnie oraz co druga (51%) kobieta bezrobotna i nieaktywna zawodowo bierze pod uwagę założenie własnej działalności gospodarczej w ciągu najbliższych 5 lat.

Powoli zmieniają się normy kulturowe, według których przedsiębiorczość ma formę męską. Kolejne pokolenie kobiet wykazuje dużą otwartość na zmiany i skłonność do ryzyka. Podobnie jak mężczyźni, kobiety cenią cechy sprzyjające przedsiębiorczości, jak: pracowitość, kreatywność czy innowacyjność. Są to niewątpliwie wyznaczniki współczesnego podejścia do prowadzenia biznesu. Jak wskazują badania, kobiety są na ogół lepiej wykształcone niż mężczyźni, a wiele z nich godzi pracę zawodową z rolą matki i prowadzeniem domu. Pozornie te dwa czynniki powinny przekładać się na wysoką aktywność kobiet na polu przedsiębiorczości, a jednak, zarówno w Polsce, jak i innych krajach, przedsiębiorczość pozostaje w więk-

szości domeną mężczyzn. Obecnie wśród europejskich przedsiębiorców kobiety stanowią jedynie 30%, co prowadzi do niewykorzystania potencjału mogącego przyczynić się do wzrostu gospodarczego. Przedsiębiorstwa kierowane przez kobiety działają w całej Europie w każdym sektorze (Dokument roboczy UE, 2012).

W zmieniającej się sytuacji na świecie, nasilonej konkurencyjności globalnej, uznanie roli przedsiębiorców w ukierunkowywaniu inwestycji na ożywienie gospodarcze jest jednym z najważniejszych elementów zapewnienia konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki europejskiej. Komisja Europejska koncentruje się obecnie na wykorzystywaniu potencjału małych i średnich przedsiębiorstw i uznaniu ich roli w społeczeństwie. Przedsiębiorstwa prowadzone przez kobiety należące w głównej mierze do MŚP, mogą więc mieć istotne znaczenie w zakresie rozwoju gospodarki czy tworzenia i utrzymywania nowych miejsc pracy, co z kolei ma fundamentalne znaczenie dla ożywienia i wzrostu gospodarczego. Mimo wzrostu samozatrudnienia kobiet w ciągu ostatnich dziesięciu lat, pozostaje jeszcze bardzo wiele do zrobienia w tej materii. Istotne jest stworzenie warunków, w których aktywne kobiety przedsiębiorczynie będą mogły łatwiej rozwijać swoje firmy. Otoczenie przedsiębiorstw nie przyczynia się znacząco dla rozwoju przedsiębiorczości i wskazuje na konieczną ingerencję władz lokalnych, aby poprawić i ułatwić działalność małych i średnich firm w regionie podlaskim.

Celem artykułu jest wskazanie na samozatrudnienie kobiet na tle rozwoju sektora MŚP w regionie podlaskim. Zrealizowaniu celu służą oparte na literaturze przedmiotu analizy teoretyczne oraz porównawcze w latach 2008-2012.

1. Przedsiębiorczość kobiet a rozwój gospodarczy

Z danych OECD pokazujących procentowy udział kobiet prowadzących własną działalność wynika, że wskaźnik przedsiębiorczości kobiet w Polsce (w tym wskaźnik samozatrudnionych) pozostaje od lat jednym z najwyższych w Europie, a także w krajach poza nią – 20,4%. Dla porównania w Stanach Zjednoczonych wskaźnik ten osiąga jedną z niższych wartości – 5,6% (por. tab. 1).

Tab. 1. Udział kobiet pracujących na rachunek własny wśród ogółu pracujących kobiet oraz udział mężczyzn pracujących na rachunek własny wśród ogółu pracujących mężczyzn w Polsce i wybranych krajach UE, Japonii i USA w 2008 roku [%]

Kraj	Pracujący na rachunek własny ogółem	Pracujący na rachunek własny mężczyźni	Pracujący na rachunek własny kobiety
Belgia	14,2	17,0	10,8
Finlandia	12,8	16,8	8,6
Francja	9,0	11,6	6,2
Grecja	35,1	37,8	30,9
Hiszpania	17,7	20,9	13,3
Irlandia	17,3	7,4	7,5
Japonia	13,0	24,9	12,4
Niemcy	11,7	14,1	8,9
Szwecja	10,4	14,5	5,9
Stany Zjednoczone	7,0	8,3	5,6
Wielka Brytania	13,4	17,8	8,2
Włochy	25,7	30,1	19,3
POLSKA	22,9	25,0	20,4

Źródło: (OECD..., 2010).

Z analizy najnowszych statystyk Eurostatu, które obejmują osoby samozatrudnione i pracodawców łącznie, również wynika, że Polska znajduje się w czołówce krajów Unii Europejskiej. Przeciętny udział kobiet wśród samozatrudnionych w Unii Europejskiej wynosi 30,6%, w Polsce zaś osiąga poziom 34,3%. Jeszcze lepiej przedstawia się sytuacja, jeśli uwzględnimy udział kobiet wśród samych pracodawców. Choć wartości te są niższe, bo pomniejszone o samozatrudnionych, to Polska, z 29,4% udziałem kobiet wśród pracodawców, lokuje się na pierwszym miejscu w Unii Europejskiej (*Ekspertyza...*, 2011).

Biorąc pod uwagę poziom przedsiębiorczości poszczególnych województw, analizując najważniejsze wskaźniki przedsiębiorczości, to pod względem liczby MŚP na 1000 mieszkańców w 2009 roku pozycję lidera zajęło województwo zachodniopomorskie, nieznacznie wyprzedzając województwo mazowieckie. Podobnie jak w latach ubiegłych, regiony z najniższymi wynikami dotyczącymi tego wskaźnika położone są na obszarze wschodniej Polski, ale należy zaznaczyć, że wyniki te uległy poprawie w stosunku do 2008 roku. Analizując liczbę przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców, nasuwa się wniosek, że problem aktywności (a właściwie nieaktywności) przedsiębiorstw w całej Polsce jest podobny i nie różnicuje się w sposób znaczący pomiędzy regionami. Biorąc pod uwagę nowo powstałe i zlikwidowane przedsiębiorstwa na 1000 mieszkańców, to województwa wschodniej Polski wypadają słabo w kwestii nowo powstałych, jednak dużo lepiej

niz w przypadku liczby zlikwidowanych podmiotów (osiągają wartości poniżej średniej, co oznacza, że wskaźnik jest pozytywny). Głównym zaś źródłem finansowania inwestycji we wszystkich regionach były środki własne, a kolejnym pod względem wielkości finansowania źródłem, dla wszystkich województw - z wyjątkiem pomorskiego - kredyty i pożyczki krajowe. Środki zagraniczne nadal nie są popularne wśród firm z sektora MŚP. Środki budżetowe także nie są często wykorzystywane przez przedsiębiorców, ale gdy ma to miejsce, wykorzystuje się je głównie we wschodniej Polsce (lubelskie, świętokrzyskie, podlaskie). Podsumowując, najłabsze rezultaty w większości wyżej wymienionych wskaźników zanotowały województwa wschodniej Polski, do których należy podlaskie.

Według statystyk unijnych 14% wszystkich MŚP zatrudniających pracowników kierują kobiety (około 170 000); 86% MŚP prowadzonych przez kobiety to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 1 do 9 pracowników, 13% stanowią małe przedsiębiorstwa (10–49 pracowników), a 2% to średnie przedsiębiorstwa (50–249 pracowników). Małe i średnie przedsiębiorstwa prowadzone przez kobiety dwukrotnie częściej należą do grupy „inne usługi” (administracja publiczna, edukacja, zdrowie i praca społeczna) oraz są częściej obecne w branży hotelarskiej i restauracyjnej.

Inwestycje we wsparcie dla prowadzonych przez kobiety przedsiębiorstw ukierunkowanych na rozwój mają szansę przynieść większe zyski niż ogólne inwestycje na rzecz przedsiębiorstw. Wiele spośród MŚP kierowanych przez kobiety ma na celu rozwój działalności w ciągu kolejnych 2–3 lat. Kobiety przedsiębiorczynie chętniej inwestują w szkolenia. Przedsiębiorstwa prowadzone przez kobiety częściej niż ogół MŚP starają się zapewnić skuteczne finansowanie dzięki aktualnemu biznesplanowi i korzystaniu z porad specjalistów.

Z raportu Corporate Citizenship i ICCSR (*Women...*, 2012) wynika, że umożliwienie kobietom podjęcia pracy i dostrzeżenie w nich konsumentek na szybko rozwijających się rynkach, może przynieść znaczne dochody dla biznesu. Coraz więcej firm w szybko rozwijających się gospodarkach Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej uznaje kobiety za potencjalne konsumentki, pracownice i dostawczynie. Firmy takie jak Unilever, Goldman Sachs i Vodafone przekonały się, że kobiety mogą generować zyski dla biznesu i dla społeczeństwa. Wśród trzech głównych korzyści z inwestowania w kobiety raport wyróżnia: poszerzanie możliwości gospodarczych, budowanie silnych społeczności i w rezultacie większej bazy konsumentów oraz potencjalnych pracowników; zwiększenie wydajności poprzez zwiększanie liczby kobiet wśród pracowników, dostawców i partnerów biznesowych; zwiększenie sprzedaży poprzez angażowanie kobiet w sieci dystrybucji (odpowiedzialnybiznes.pl). Zgodnie zaś z raportem firmy doradczej Ernst & Young łączne dochody kobiet wynoszą obecnie 13 bilionów dolarów, a w 2017 roku, według przewidywań ekonomistów

mają osiągnąć pułap 18 bilionów, co dwukrotnie przewyższałoby prognozowany łączny wzrost PKB gospodarek Indii i Chin (<http://www.wyborcza.biz/biznes>).

2. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw na Podlasiu

Badania rozwoju regionalnego Polski wskazują, iż we wschodnich województwach, w tym w województwie podlaskim występuje bardzo powolny rozwój (Winiarski, 1996). Rolniczy charakter Podlasia, duża liczba obszarów wiejskich powodują, że odznacza się ono pewną specyfiką rynku pracy na tle kraju, między innymi wysokim zatrudnieniem kobiet, zwłaszcza w rolnictwie.

W województwie podlaskim wskaźnik zatrudnienia kobiet jest dużo niższy od wskaźnika zatrudnienia mężczyzn (odpowiednio: 43,3% wobec 59,0% w III kwartale 2012 roku). Jednakże, podobnie jak w roku poprzednim, pogarsza się sytuacja mężczyzn na rynku pracy i wśród osób bezrobotnych proporcje płci rozkładały się korzystniej dla kobiet. Na koniec 2012 roku kobiety zarejestrowane jako bezrobotne (31,6 tys.) stanowiły 45,9% ogółu. Od początku roku odsetek kobiet zmniejszył się o 2,2 punktu procentowego. Są jednak kategorie bezrobotnych, w których w dalszym ciągu utrzymuje się przewaga kobiet. Dotyczy to tradycyjnie bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia (84,5% z nich to kobiety), bezrobotnych absolwentów w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, wśród których kobiety stanowiły 52,5%, a w grupie bezrobotnych, którzy ukończyli szkołę wyższą, do 27 roku życia, kobiety stanowiły aż 63,9%. W trudniejszej sytuacji na rynku pracy stawia kobiety między innymi konieczność godzenia obowiązków domowych z pracą zawodową oraz niechętnie nastawienie pracodawców do zatrudniania kobiet, mimo posiadania niejednokrotnie lepszego wykształcenia. W przypadku podlaskich bezrobotnych 60,3% kobiet posiadało wykształcenie średnie i powyżej, podczas gdy odsetek mężczyzn o tym poziomie wykształcenia wynosił 38,5% (WUP, 2013).

Województwo podlaskie jest przykładem regionu wschodniego w którym, proces wzrostu liczby przedsiębiorstw nie jest tak intensywny jak w innych częściach Polski, ale dynamika wzrostu liczby firm jest już mniej niepokojąca (tab. 2).

Tab. 2. Dynamika liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w województwie podlaskim w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw na Podlasiu				
	2008	2009	2010	2011	2012
Sektor prywatny	87 173	86 527	88 811	88 635	91 491
Dynamika (okres poprzedni = 100%)	100	99,3	102,6	99,8	103,2
Sektor publiczny	3 056	3 051	3 065	3 103	3 230
Dynamika (okres poprzedni = 100%)	100	99,8	100,5	101,2	104,1
Ogółem	90 229	89 578	91 876	91 738	94 721
Dynamika (okres poprzedni = 100%)	100%	99,3%	102,6%	99,8%	103,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (*Podmioty ...*, 2013).

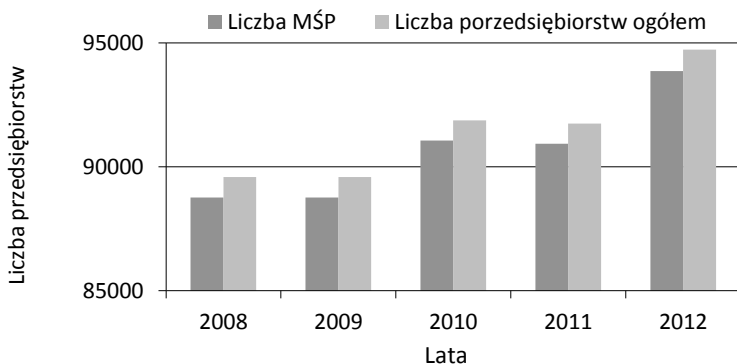
Liczba podlaskich przedsiębiorstw generalnie wzrasta od 2008 roku, a największy wzrost nastąpił w 2012 roku, o 3,3% w stosunku do 2011 roku. Była to zasługa zarówno sektora prywatnego, gdzie wzrost ten nastąpił o 3,2%, jak i sektora publicznego, gdzie wzrost nastąpił o 4,1%. Najmniej podlaskich przedsiębiorstw przybyło w 2009 roku. Rok 2011 i 2010 to lata, w których przyrost liczby podmiotów gospodarczych ma podobną tendencję.

W końcu grudnia 2012 roku w bazie krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON województwa podlaskiego znajdowało się 94721 jednostek, czyli o 3,3% więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. Wzrost liczby podmiotów stwierdzono zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym (odpowiednio o 3,2% i 4,1%). Analizując strukturę zarejestrowanych podmiotów pod względem rodzaju wykonywanej działalności stwierdzono, że w końcu 2012 roku niemalże połowa z nich skupiła się w trzech sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności, czyli: handel; naprawa pojazdów samochodowych – 26,8% ogółu zarejestrowanych podmiotów (o 0,1% jednostek więcej niż przed rokiem), budownictwo – 12,4% (o 3,6% więcej niż rok wcześniej) oraz przetwórstwo przemysłowe – 8,3% (o 3,0% więcej niż w 2011 roku). Przeważająca liczba podmiotów gospodarki narodowej należy do sektora prywatnego. W końcu 2012 roku w województwie podlaskim ich liczba ukształtowała się na poziomie 91491, co stanowiło aż 96,6% ogółu jednostek wpisanych do rejestru REGON. Podmioty te prowadziły działalność gospodarczą głównie w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych, budownictwo, przetwórstwo przemysłowe oraz działalność profe-

sjonalna, naukowa i techniczna. Analiza omawianych podmiotów w podziale według form organizacyjno-prawnych wykazała znaczący udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Do tej grupy należało aż 80,9% wszystkich jednostek sektora prywatnego (*Podmioty...*, 2013).

Rosnąca liczba przedsiębiorstw jest zjawiskiem pożądanym, ale nie jest to wzrost stabilny i zrównoważony, raczej skokowy, malejący. Ten stan jest spowodowany obecną sytuacją społeczno-gospodarczą kraju oraz stanem rozwoju regionu podlaskiego. W województwie podlaskim w końcu grudnia 2012 roku zdecydowaną większość stanowiły podmioty, w których przewidywana liczba pracujących zgłoszona do rejestru REGON nie przekraczała 9 osób, czyli tak zwane małe; ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych jednostek prawnych osiągnął 95,8% (90738 jednostek). Podmioty średnie (liczące od 10 do 49 pracujących) skupiały 3,3% ogółu (3115 jednostki), zaś odsetek podmiotów dużych (o liczbie pracujących powyżej 49 osób) był znikomy i wyniósł zaledwie 0,9% (868 jednostek).

Dokonując bardziej szczegółowej analizy liczebności małych i średnich przedsiębiorstw w regionie podlaskim należy zbadać, jaki jest ich udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w regionie.

Rys. 1. Udział MŚP w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w regionie podlaskim w latach 2008-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (*Podmioty...*, 2013).

Na rysunku 1 przedstawiono analizę porównawczą liczebności sektora MŚP oraz ogółu przedsiębiorstw w regionie podlaskim. W latach 2008-2012 małe i średnie przedsiębiorstwa stanowiły 99% ogółu działających podmiotów. Liczebność małych i średnich przedsiębiorstw w tym czasie w regionie wzrosła o 21,4%. Rozkład wzrostu liczby podmiotów małych i średnich jest zbliżony.

Istotnym elementem analizy jest dynamika sektora MŚP w okresie 2008-2012. Dynamika małych i średnich przedsiębiorstw w regionie podlaskim zachowuje tendencję rosnącą, analizę w tym zakresie przedstawia tabela 3. Sektor MŚP w regionie podlaskim w przeważającej mierze składa się z przedsiębiorstw małych, które stanowią około 96,6% firm tego sektora. Średnie przedsiębiorstwa utrzymują tendencję wzrostową, gdyż część firm małych, rozwijających się, przekształca się w podmioty średnie oraz część dużych przedsiębiorstw ogranicza zakres swej działalności (lub upada), dzieli się na mniejsze podmioty. Firmy duże w regionie w większości zmniejszyły liczbę zatrudnionych osób, ale nadal kwalifikują się do sektora dużych przedsiębiorstw, albo przeszły do sektora średnich przedsiębiorstw.

Tabela 3. Dynamika sektora MŚP w regionie podlaskim w latach 2008-2012

Lata	Ogółem MŚP	Dynamika (rok poprzedni =100%)	Firmy małe	Dynamika (rok poprzedni =100%)	Firmy średnie	Dynamika (rok poprzedni =100%)
2008	89 417	100,0	85 974	100,0	3443	100,0
2009	88 762	99,3	85 238	99,2	3524	102,4
2010	91 062	102,6	87 546	102,7	3516	99,8
2011	90 933	99,8	87 414	99,8	3519	100,1
2012	93 853	103,2	90 738	103,8	3 115	88,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (*Podmioty ...*, 2013).

Udział kobiet wśród właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin ogółem w województwie podlaskim w latach 2008-2011 widoczny jest wzrost w 2009 roku z 40 do 46%. Stosunkowo wysoki poziom odsetka kobiet wśród właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin dla Podlasia wynika niewątpliwie z włączenia do statystyki w pierwszym przypadku pomagających członków rodzin, która to grupę zasilają głównie kobiety.

Tabela 4. Udział kobiet wśród właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin ogółem w województwie podlaskim w latach 2008-2011

Lata	Ogółem	Kobiety	Udział kobiet [%]
2008	169515	67895	40
2009	384677	176738	46
2010	371624	174263	47
2011	377342	176452	47

Źródło: (*Pracujący... 2008, 2009, 2010, 2011*).

Województwo podlaskie wypada słabo pod względem odsetka form innowacyjnych wśród MŚP mających wpływ na rozwój przedsiębiorczości, nakładów na innowacje i wpływów ze sprzedaży innowacji w małych firmach, a także działalności eksportowej średnich firm innowacyjnych i ich współpracy w procesie innowacyjnym (<http://www.prasa.parp.gov.pl>). Region podlaski charakteryzuje się małą liczbą badań przemysłowych i prac rozwojowych. Podstawową miarą „bliskości do rynku” sektora B+R jest udział prac rozwojowych w strukturze nakładów na B+R. Struktura wydatków na B+R w województwie podlaskim ma w porównaniu z całością kraju zdecydowanie większy udział badań podstawowych. Zgodnie z danymi za 2008 rok nastąpił znaczny wzrost udziału nakładów na badania podstawowe w ogólnej strukturze nakładów B+R w województwie podlaskim – 61,3%, wzrost nakładów na prace rozwojowe – 30,9% przy jednoczesnym spadku nakładów na badania stosowane – 7,8% (Ciborowski i Grabowiecki, 2007). W 2007 roku wartość nakładów wewnętrznych na badania przemysłowe (stosowane) w województwie podlaskim osiągnęła wysokość 8,6 mln zł, na prace wdrożeniowe 8,3 mln zł. Było to odpowiednio 0,7% i 0,4% wydatków krajowych (Ciborowski i Grabowiecki, 2007). Analiza wyników wskazuje na zbyt małą liczbę badań przemysłowych i prac wdrożeniowych. Stosunkowo niski poziom innowacyjności charakteryzuje nie tylko region podlaski, ale całą Polskę. Istnieje wiele czynników, które utrudniają tworzenie innowacji, jak na przykład brak własnych środków finansowych czy słabo zacieśniona współpraca pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami, tak aby wyniki badań naukowych w większym stopniu mogły być wykorzystywane w praktyce.

Według województw najwięcej ośrodków innowacji i przedsiębiorczości zidentyfikowano obecnie na Śląsku (96) i Mazowszu (92) oraz w Wielkopolsce (71), a najmniej w województwie opolskim (15), lubuskim (22) i świętokrzyskim (24). Podlaskie posiada 33 ośrodki innowacji i przedsiębiorczości. Liczba ośrodków jest zazwyczaj związana z wielkością regionu i jego potencjałem społeczno – gospodarczym, dynamiką procesów transformacji oraz zaangażowaniem władz regionalnych i lokalnych (Bąkowski i Mażewska, 2012).

Podsumowanie

Struktura przedsiębiorstw z sektora MŚP, do którego w głównej mierze należą firmy kobiet przedsiębiorczyń, przekłada się na zróżnicowanie konkurencyjności województwa podlaskiego, na poziom PKB oraz powstawanie i rozwój firm.

Rosnący udział sektora MŚP w regionie podlaskim, który jest pozytywnym procesem, wynika jednak głównie z faktu, że więcej małych i średnich przedsiębiorstw

przybywa, niż upada w ciągu roku. Nadal jednak jest to niskie tempo tworzenia nowych firm, które ma wpływ na wzrost bezrobocia, a także narastania klimatu ogólnego braku perspektyw.

Struktura przedsiębiorstw z sektora MŚP przekłada się na zróżnicowanie konkurencyjności regionu. Województwo podlaskie znajduje się wśród regionów o najniższym poziomie konkurencyjności, obok świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Podział na lepiej rozwiniętą gospodarczo Polskę A i względnie zacofaną Polskę B nie tylko zatem nie zanika, ale dalej utrwała się i pogłębia. Bez niezbędnego wsparcia, niezwykle trudny lub nawet niemożliwy jest szybszy rozwój sektora MŚP w regionach, gdzie występuje szczególnie niedobór kapitału, a stan techniczny infrastruktury utrzymuje się poniżej średniej krajowej. Tymczasem podlaskie charakteryzuje się niewielkim wzrostem nakładów inwestycyjnych w sektorze MŚP wynikającym z braku kapitału własnego, trudności z uzyskaniem kapitału zewnętrznego, brakiem wsparcia dla nowych i rozwijających się małych i średnich przedsiębiorstw. Na te bariery wskazują także kobiety - przedsiębiorczynie. Trudności te mogą wynikać między innymi z mało sprzyjającego otoczenia przedsiębiorstw, które nie zachęca, a wręcz ogranicza rozwój przedsiębiorczości, na co wskazują na przykład badania Ewy Rollnik-Sadowskiej, w których została oceniona działalność instytucji otoczenia biznesu na Podlasiu. Wynika z nich, że właścicielki firm z województwa podlaskiego bardzo rzadko korzystały z usług instytucji otoczenia biznesu i ograniczały kontakt jedynie do podmiotów, z którymi była taka konieczność w trakcie zakładania czy prowadzenia biznesu (Rollnik-Sadowska, 2010).

Podlasie jest zatem przykładem regionu, który powinien podjąć działania w kreowaniu fundamentalnych czynników wzrostu, tworzących warunki dla rozwoju przedsiębiorczości. Powstawanie przedsiębiorstw wymaga szczególnych warunków, między innymi kapitałowych, których spełnienie wymaga ingerencji władz centralnych i lokalnych, w celu ułatwienia powstawania i rozwoju małych i średnich firm w regionie podlaskim.

Literatura

1. Bąkowski A., Mażewska M. (2012), *Raport, PARP*
2. Ciborowski R., Grabowiecki J. (2007), *Uwarunkowania wzrostu innowacyjności województwa podlaskiego w aspekcie tworzenia Regionalnych Strategii Innowacyjności*, w: Okońska-Horodyńska E., Pangsy-Kania S. (red.), *Innowacyjność w budowaniu; gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa

3. Dokument roboczy UE, *Kobiety przedsiębiorcy*, Bruksela, 12.03.2012
4. *Eurostat Database: Labor Force Survey Statistics*
5. Nazarko J., Kędzior Z. (red.), (2010), *Uwarunkowania rozwoju nanotechnologii w województwie podlaskim. Wyniki analiz STEEPVL i SWOT*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok
6. *OECD Factbook* (2010), PARP
7. Piasecki B. (1998), *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź
8. *Podlaski regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia na 2013 rok* (2013), Samorząd Województwa Podlaskiego, WUP w Białymstoku, Białystok
9. *Podmioty gospodarki narodowej w województwie podlaskim w latach 2008-2012* (2013), Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok
10. *Pracujący w Gospodarce Narodowej w 2008, 2009, 2010, 2011*, GUS, Warszawa
11. *Prawo sprzyjające przedsiębiorczości kobiet w Polsce. Rekomendacje zmian* (2011), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Projekt finansowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet II, Działanie 2.1., Poddziałanie 2.1.3., Warszawa
12. Rogout A. (2002), *Male i średnie przedsiębiorstwa w integracji ekonomicznej. Doświadczenia Unii Europejskiej. Lekcje dla Polski*, Wyd. Uniwersytet Łódzki, Łódź
13. Rollnik-Sadowska E. (2010), *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Difin, Warszawa
14. Winiarski B. (1996), *Rozwój obszarów przygranicznych i współpraca transgraniczna*, w: *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Friedrich Elbert-Stiftung, Warszawa
15. *Women Mean Business – Empowerment in Developing Markets* (2012), Corporate Citizenship & International Centre for Corporate Social Responsibility (ICCSR), University Nottingham, http://odpowiedzialnybiznes.pl/public/files/Women_Mean_Business_Corporate_Citizenship_ICCSR_2012.pdf [22.06.2013]
16. *Wstępna informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podlaskiego* (2013), Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok
17. Zachariasz K. (2013), *Bruksela zapowiada parytet w zarządach unijnych spółek*, http://wyborcza.biz/biznes/1,100896,12424911,Bruksela_zapowiada_parytet_w_zarzadach_unijnych_spolek.html [22.06.2013]
18. *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON* (2011), GUS, Warszawa
19. *Zróżnicowanie poziomu rozwoju przedsiębiorczości w regionach*, <http://www.prasa.parp.gov.pl> [06.06.2011]

Women's entrepreneurship in the small and medium enterprises sector development in the region of Podlasie

Abstract

Nowadays modern forms of employment do not guarantee the stability. A turbulent reality, uncertainty of employment encourages to search for new, alternative solutions. In the process the activity known as entrepreneurship is a necessity. Today the sign of entrepreneurship is self-employment. The number of self-employed females in the European Union is 30,6% whereas in Poland it reaches 34,3%. The culture norms, according to which entrepreneurship is a male dominant slowly changes its form. Although the number of self-employment among women has risen for last 10 years, there is plenty to do in this area. The main thing is to create conditions in which active, entrepreneurial women will be allowed to develop their businesses easily. The surrounding of enterprises is not a main factor that benefits the development of entrepreneurship. What is more, this phenomenon points out the necessity of territorial autonomy interference in order to improve the activity of small and medium businesses in Podlaskie Voivodeship.

Key words

female entrepreneurship, territorial autonomy